

KÖZTULAJDONÚ GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK ÚTON A TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS FELÉ? - EGY KORMÁNYRENDELET ÚJSZERŰ OLVASATA *¹

*Puskás Ágnes*²

A határok nélküli világunk szabta bizonytalanságérzet, a globális társadalom egy részének a jóléte, valamint a környezetért való aggodalom a XXI. századra egy tudatosabb emberképet faragott, személyiségünknek egy új oldalát formálja, ami keresi azokat az információkat, amellyel kontroll alatt tarthatja (vagy legalább úgy érezheti) életét, vagy felelősebb döntést hozhat mindennapos cselekvéseit illetően. Tudatos vásárlóként tudni akarjuk, hogy az adott termék honnan származik, pontosan mi van benne, azért hogy eldönthessük, hogy az étkezési szokásainknak vagy etikai elveinknek megfelelő-e. Tudatos állampolgárként látni akarjuk, hogy a közpénz felhasználása jogszerű keretek között zajlik-e, tudatos munkavállalóként tudni akarjuk, hogy a munkáltató működése összeegyeztethető-e magánéleti értékrendszerünkkel.

Tudatosságunk mögött számos elvárás húzódik meg, amelyek közül egy a vállalkozások etikus, felelős működésére vonatkozó igényünk. A 21. század vállalatai egyre érzékenyebbek e téma iránt, és egyre inkább állítják üzletpolitikájukat a társadalmi felelősségvállalás (corporate social responsibility, CSR, responsible business conduct, RBC) és etika elvek szolgálatába.

1. Bevezetés

Hazánkban 2019. év végén született egy sokat kritizált, alkalmazásának kezdő időpontját többször elhalasztott kormányrendelet, nevezetesen a köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről szóló 339/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet, amelyben van egy rejtett lehetőség arra, hogy az állami és önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok működésüket úgy gondolják végig és egyben újra, hogy a jövőbeli folyamatokban az etikai elvek, hovatovább a társadalmi felelősségük erőteljesebben mutakozzon meg.

A tanulmányom célja, hogy felhívja a figyelmet erre az új olvasatra, és rámutasson arra, hogy hogyan tehetőek meg az első lépések e szemlélet kialakításának irányába. Írásom első részében azt mutatom be, hogy mit jelent a

---

* DOI 10.21867/KjK/2021.1.2.

¹ A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból Finanszírozott

szakmai támogatásával készült.

²Puskás Ágnes, doktorvárományos, DE-ÁJK, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

társadalmi felelősségvállalás a vállalkozások részéről, a második részben pedig, azt kívánom felvillantani, hogy hazánkban a 2021. január 1-jétől alkalmazandó Korm. rendelet hogyan rejt magában egy lehetőséget arra, hogy a köztulajdonú gazdasági társaságok működése elmozduljon a társadalmi felelősségvállalás irányába.

2. A társadalmi felelősségvállalás (corporate social responsibility, CSR), és a felelős üzleti magatartás (responsible business conduct, RBC) jelentése

Mitől lesz egy vállalat működése társadalmilag felelős? Erre a kérdésre bátor vállalkozás lenne egzakt választ adni. Egységes CSR értelmezés nincs a szakirodalomban, Marrewijk a CSR-t „egy általánosan definiált koncepcióként” azonosítja.³ Azonban van néhány olyan fogalmi jellemző, ami a meghatározások jelentős részében megjelenik, így segít közelebb kerülni a CSR lényegének megértéséhez.

Legelőször a CSR „alanya” maga a vállalat, amely nagyvállalat vagy kis- és középvállalkozás egyaránt lehet.⁴ A fogalom eleinte személyhez, az „üzletemberhez” kötődött, a '60-as években ez kikapott, és maguk a vállalatok váltak alanyaivá. A fogalmi diszciplinárizáció legkorábbi szakaszában három olyan karaktere rajzolódott ki, amely alapvetően határozza meg a jelenséget: ilyen az önkéntesség, a gazdasági, jogi kötelezettségen túli mivolta és az társadalom érdekeihez igazodása. A CSR a fogalom-meghatározások szerint a „szociális jót” testesíti meg, azaz mindazokat a vállalásokat, amelyek enyhíteni kívánják a cég tevékenységének káros társadalmi, környezeti hatásait vagy ezen túlmenően kívánnak meg társadalmi problémák megoldásához és a környezeti fenntarthatósághoz hozzájárulni.⁵ Egészen a 80-as évek végéig a fogalom-meghatározásokban nem találkozunk a környezeti aspektussal, arra a '90-es évek elejétől terelődött nagyobb figyelem, és vált hangsúlyossá.⁶

A társadalmilag felelős cselekvés mindig jogi és gazdasági kötelezettségen túli, azaz – legszűkebb értelemben – nem nevezhető CSR-nak mindaz, ami jogszabályba foglalt kötelezettségen nyugszik.⁷ A CSR magatartás általánosságban átlátható, etikus viselkedés, üzleti gyakorlat, amely hatóköre

---

³ Marrewijk, Marcel van (2003): Concepts and definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communion. *Journal of Business Ethics* Vol. 168. No. 4. pp. 95-105.

⁴ Carroll Archie B. (1994) Social Issues in Management Research, *Business and Society*, Vol. 33. No.1, pp. 5-29.

⁵ Editor's Comments (2020): Is Research on Corporate Social Responsibility Undertheorized?, *Academy of Management Review* Vol. 45. No. 1. pp. 1–6.

⁶ Dahlsrud, Alexander (2008): How Corporate Social Responsibility is Defined: an Analysis of 37 Definition, *Journal of Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, Vol. 15. No. 1. pp. 1-13.

⁷ Carroll Archie B. (1999): Corporate Social Responsibility – Evolution of a Definitional Construction. *Business and Society*, 1999, No. 3, pp. 268–295.

túlmutat a vállalaton, a belső működésen túl megjelenik a partnerekkel való kapcsolatokban.

A felelős üzleti magatartást érintően joggal merülnek fel bennünk ambivalens érzelmek. A jelenség kétarcú: takarhat valódi elköteleződést és értékvállalást, és szolgálhat pusztán marketingeszközként sekélyebb tartalom mellett. Épp ezért különösen fontos, hogy miként viszonyul az állam a felelős üzleti magatartás témaköréhez, miként vállalhat szerepet abban, hogy a valódi értékvállalást elősegítse. Ennek érdekében mára kialakulni látszik a felelős üzleti magatartásnak egy nemzetközi, uniós és tagállami szabályrendszere, amely soft law normákon keresztül tereli a vállalkozásokat az etikus és felelős működés irányába, erősítve az átláthatóságot és megbízhatóságot.⁸

Hazánk témához való viszonyulása, tervei és konkrét cselekvései kiforratlanok, az intenzív globális folyamatok ellenére nem látszik igény és valódi szándék az azokba való becsatlakozásra. Azt gondolom, hogy a közeljövő nemzetközi fogyasztói és szabályalkotó trendjei ezt formálni fogják, és nem lesz elkerülhető az állami beavatkozás. Mivel kulturális okokból nem alakult ki a szemléletnek olyan társadalmi bázisa, amely a folyamatokat alulról katalizálhatná, így hiábavaló azt remélni, hogy a társadalmi folyamatok alulról kialakítják hazánkban a felelős üzleti magatartás kultúráját.

3. A 339/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet, mint eszköz a köztulajdonú gazdasági társaságok társadalmi felelősségének kialakítása útján

A köztulajdonban álló gazdasági társaságok belső kontrollrendszeréről szóló 339/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet értelmében egyes – hatálya alá tartozó – köztulajdonban álló gazdasági társaság első számú vezetője olyan kontrollkörnyezetet alakít ki, amelyben – többek között – az etikus működést és a jogszabályoknak való megfelelést célul kitűző szervezeti kultúra jön létre, valamint az etikai elvárások meghatározottak, ismertek és elfogadottak. Így tehát a gazdasági társaság vezetője a belső kontrollrendszer kialakítása és működtetése kapcsán meghatározza és megismerteti azokat az etikai elveket, amelyek tevékenységük során betartandóak, illetve gondoskodik azok elfogadtatásáról.

Az etikus viselkedés vállalati normái magukba foglalhatnak minden olyan stratégiai célkitűzést, elvi deklarációt, amely erősíti a társadalom iránti felelősséget a cég működésében, mely hozzájárul a fenntartható fejlődéshez – beleértve a társadalmi jólétet és egészséget is –, figyelembe veszi az érintettek elvárásait, megfelel az alkalmazandó jogszabályoknak és a nemzetközi viselkedési normáknak, a szervezet valamennyi területén integráltan megjelenik, és azt a vállalat kapcsolatain keresztül érvényesíti.”⁹

⁸ Kun Attila (2009): *A multinacionális vállalatok szociális felelőssége, CSR alapú szabályozás kontra (munka)jogi szabályozás*. Budapest, Ad. Librum Kft.,

⁹ ISO 26000 (2008) Guidance on Social Responsibility.

Kétségkívül egy tágabb kontextusban értelmezhető minden olyan törekvés, amely egy vállalkozás profitorientált működésébe etikai elveket kíván integrálni. Jogosan sugallja azt a kérdést, hogy lehet-e a jól működő piaci rendszer több, mint egy önérdék által hajtott gépezet? Az etikus közgazdátástan, etikus üzlet hívei szerint a válasz egyértelműen igen. A gazdaságnak figyelmet kell fordítania az etikai normákra és a társadalmi kötődésekre is és egy jól megtervezett emberi intézményt kell kialakítania, ha valódi értékek előállítására a cél. Az új irányvonal szerint az üzleti etika és a gondoskodás közgazdaságtana már nem paradoxon. A gazdasági élet akkor lehet egészséges, ha étellel teli, gondoskodó és felelősségteljes, így az etika nem pusztán opció, hanem követelmény.¹⁰ Az etikus közgazdaságtani gondolkodás integrálja az etikai és közgazdaságtani elveket, igazságos, tisztességes, fenntartható „haszonszerzésre törekszik, szemben a politikai liberalizmust leképező neoklasszikus közgazdasági irányzatokkal, amelyek a racionális individuumok emberképét állítják középpontba.” Nem pusztán a jelen tényeinek ok-okozati összefüggéseit elemzi, hanem szembeállítani kíván azzal, hogy „minek kellene lenni”, jövőorientált, helyre kívánja tenni a természet rendjét.¹¹ És miért fontos, hogy egy köztulajdonban álló gazdasági társaság minél szélesebb körben építsen be etikai elveket a működésébe? A válasz triviálisnak hangzik: a példamutatás, a szemléletformálás és a vállalati kultúraalakítás céljából.

A példamutatás nem pusztán hangzatos deklarációkat és látszólagos vállalásokat jelent, hanem valódi etikai elveken nyugvó stratégiát, belső szabályrendszert és intézkedéseket, amely nem a vállalat határáig tart, hanem kiterjesztett hatókörrel, hiszen a köztulajdonú gazdasági társaságok szerződéses kapcsolataikon keresztül is hatással lehetnek a felelős üzleti környezet kialakítására.

Az etikus működés irányába az első lépés a valódi elköteleződés, stratégia, az alapelvek meghatározása és annak egy hiteles, jól kidolgozott, széleskörű felelősségvállaláson alapuló etikai kódexben rögzítése, és betartását biztosítani hivatott nyomon követési és szankciórendszer megteremtése. Az etikai kódex alkalmas dokumentuma annak, hogy a vezető a szervezettel kapcsolatos általános elveket rögzítse a foglalkoztatással, korrupció megelőzésével, a verseny tisztaságával, vagy éppen a társadalmi felelősségével összefüggésben, amely egy elvi minimumként szolgál valamennyi cégen belüli szabályzat elkészítéséhez. Ha például az etikai kódex rögzíti a cég fenntarthatóság iránti elkötelezettségét, az továbbgyűrűzhet a beszerzési szabályzatba, ahol részletezhető, hogy a tárgyi eszközök beszerzése során miként kell környezeti szempontokat figyelembe venni. Ezen túlmenően a közbeszerzési törvényünk lehetőséget biztosít arra, hogy az értékelési szempontrendszer és különleges szerződéses feltételek között előírjanak olyan

¹⁰ Nielsen, Julie A., (2019): *Emberarcú Közgazdaságtan*. Budapest, Pallas Athene.

¹¹ Kocziszky György (szerk.) (2019): *Etikus közgazdaságtan*. Budapest, Magyar Nemzeti Bank.

többletkövetelményeket, amelyek társadalmilag felelős magatartást várnak el az ajánlattevőtől a munkavállalók illetve hátrányos helyzetű munkavállalók jogainak vagy szociális jogoknak kiteljesedéséhez. Különleges szerződéses feltételként például előírható, hogy az ajánlattevő a teljesítés során megváltozott munkaképességű személyt alkalmazzon, vagy a teljesítés során egyes környezeti vagy szociális szempontokat érvényesítsen.

Ha az etikai kódex kinyilvánítja az esélyegyenlőség érvényesülésének fontosságát, különös tekintettel a nők hátrányos megkülönböztetésének tilalmára, az megjelenhet konkrét gyakorlati munkáltatói intézkedésekben. Így például a munkavégzés rugalmas kereteinek kialakításában, vagy home office szabályzatban kezelhetőek olyan nehézségek, amellyel jellemzően a női munkavállalók találkoznak gyermekvállalás esetén, valóban egyenlőbb munkavégzési feltételeket teremtve. Ha egy etikai kódexben kinyilvánítja egy cég az emberi jogok érvényesülésének biztosítását, azt nem pusztán önmagára nézve, de partnerei tekintetében is érvényesítheti. Ennek egyik eszköze egy olyan klauzula beépítése a cég külső partnerekkel kötött szerződéseibe, amely rendkívüli felmondási oknak minősíti azt, ha a szerződő féllel szemben bebizonyosodik, hogy emberi jogsértést követett el.

***

A Korm. rendelet tehát a jelentősebb gazdasági erejű köztulajdonú gazdasági társaságoktól egy kontroláltabb, felelősebb működést vár el, és arra kényszeríti a vállalat vezetőit, hogy helyezték új alapokra annak működését. A vállalat vezetőjének értékítélete illetve a tulajdonosi elvárások határozzák meg azt, hogy a Korm. rendelet végrehajtása során megelégednek a működés jogszerű kereteinek kialakításával, avagy a compliance szint felett elindulnak egy társadalmilag felelősebb keretrendszer kidolgozása felé, amelyre vonatkozóan a nagyvállalatok önszabályozásának szférája számos jó gyakorlatot alakított ki.

A Korm. rendelet szabályai átültetésének első évében járunk, sok jogértelmezési nehézséggel és kétellyel állunk szemben, azonban az átalakítás között azt is észrevehetjük, hogy ha van szándék a kötelező minimum elvén túlnézni, akkor a jogszerűség mellett egy felelősebb működés kialakításának irányába is megtehetjük az első lépéseket.

Források jegyzéke:

- Carroll Archie B. (1994) Social Issues in Management Research. *Business and Society*, Vol. 33. No.1, pp. 5-29.
- Carroll Archie B. (1999): Corporate Social Responsibility – Evolution of a Definitional Construction. *Business and Society*, 1999, No. 3, pp. 268–295.

- Dahlsrud, Alexander (2008): How Corporate Social Responsibility is Defined: an Analysis of 37 Definitions. *Journal of Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, Vol. 15. No. 1. pp. 1-13.
- Editor's Comments (2020): Is Research on Corporate Social Responsibility Undertheorized? *Academy of Management Review* Vol. 45. No. 1. pp. 1–6.
- Marrewijk, Marcel van (2003): Concepts and definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communion. *Journal of Business Ethics* Vol. 168. No. 4. pp. 95-105.
- ISO 26000 (2008) Guidance on Social Responsibility.
- Kocziszky György (szerk.) (2019): *Etikus közgazdaságtan*. Budapest, Magyar Nemzeti Bank
- Kun Attila (2009): *A multinacionális vállalatok szociális felelőssége, CSR alapú szabályozás kontra (munka)jogi szabályozás*. Budapest, Ad. Librum Kft.,
- Nielsen, Julie A., (2019): *Emberarcú Közgazdaságtan*. Budapest, Pallas Athene.